

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 07 15 14 008 4

BM
521
L8

Luria, Mordecai ben Moses
Tsiyon ba-mishpat

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

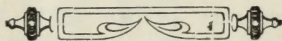
UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

WILMANN | ZIDOR

ספר
ציון במשפט

ציונים ומראה מקומות בשו"ת ופוסקים
חדשים וגם ישנים, אשר לא הובאו בפית, והכל בדרך
קצרה וישרה, בצירוף חידושי דינים גם
מענינים שונים אשר חנני השו"ת בחסדו הטוב לחדש
חידושי דאורייתא.

זה כתב ידו יד כהה, המדבר ברוח נכאה,
ומעתיד לפני החונן לאדם דעה, יבנה המקדש
ירושלם עה"ק קרתא דשופריא
הקי מרדכי לוריא בהר"ר משה ז"ל
בהר"ר עזרא זצ"ל, המחבר סי' דברי מרדכי שו"ת,
ומשנה למלך אחרון על הצ"ע שבמל"ם וע"ס.

מהיר ספר דנא שלשה פראנק

אדרססע אלי

Rabbiner Mordchai Luria Jerusalem Palästina

נדפס

פעה"ק ירושלם תובכ"א

בשנת תערב לנפש

בדפוס רייד פרוסקין ניו

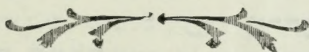
מבוא לקנין תורה

אבקש מאת אוהבי התורה ולומדי' לקבל הספר הזה באהבה ולהיטיב עמי להיות בעזרי וסעדי כי הלא ידוע מאמרם ז"ל דבר תורה מעות קונות ובפרט אצל יושבי אה"ק אשר עיניהם מצפות לעזרת אחיהם שנגולה הנדיבים והישרים אשר אהבת התורה נעלה אצלם מכל קניני עוה"ז ובזכות זה יזכו לרב טוב בזה ובבא. כ"ר המהבר

אזהרה

איסור השנת נכול ידוע ולסותר יחשב לכאי זה. אמנם למדפיסום שירצו לצרף זה עם הש"ע יש להם רשות להדפיס ולמצוה יחשב להם.

BM
521
L8

הסכמת

הרב הגאון הגדול סיני ועוקר הרים, המאיר לארץ ולדרים, פאר הדור והדרו
רב הרבנים ונור החכמים, סבא דמשפטים, עין העדה, לתורה ולתעודה,

בקש"ת מו"ה **חיים ברלין** שליט"א.

עורי מעם ה'

הזינא נברא דמרא סייעיה, הי ניהו הרב הגדול החריף ובקי בחדרי

תורה, איש חי ורב פעלים מקבצאל מ' **מרדכי לוריא** הי"ו

הוא הגבר אשר לו זרוע עם גבורה להרבות פעלים לתורה, וכחאי בר

אמוראה הנחית לימא רבא ומסיק מרגלאין טבין, כן הוא יודע לשוב

במצולות ים התלמוד והפוסקים ולהעלות מהם פנינים יקרים ונפלאים כנמרא

וסברא, וכבר איתמחי נברא בחיבוריו היקרים שהוציא לאור עולם, ונתקבלו

בחבה יתירה בעיני גאני דורנו כאשר נתנו מהודם עליו בהסכמותיהם.

והנה אוהב כסף לא ישבע כסף, ודרשו חז"ל אוהב תורה לא ישבע תורה,

וכן הרב הגדול הלוח הי"ו שם אל לבו להגדיל תורה ולהאדירה בחבורו

החדש **ציון במשפט** על שיע חשן משפט, ולזכות בו את כל יושבי

על מדין בבורר ענינים נחוצים לאסוקי שמעתתא אייבא להלכתא, בהם מה

שאסף בחפניו מספרי גאונים בתשובותיהם שעוד לא הובאו דבריהם בספר היקר

פתחי תשובה, ובהם מה שהוסיף ציצים ופרחים מדילי בחריפותו, ובקיאותו

ובשכלו הישר, להיות קולע אל השערה בסברות ישרות ונבוחות, וידעתי

היטב שדבריו הנחמדים יעלו לרצון בעיני כל רואיהם, ע"כ גם ידי תבון

עמו, אף זרועי תאמצנו, וכל מן דין סמוכו לנא שיפוצו מעינותיו חוצה,

ומצוה רבה להיות בעורו, ונוצר תאנה יאכל פריה, ובדין הוא שיטול שכרו

והמקום יהא בעורו ועל דרכיו יניח אורו ככרכת מכברו ומוקירו, החותם

ביום א' לסדר מטהו יפדה, **ביקר ובגדולה למרדכי** לפק.

נאם **חיים ברלין** בהגאון אדמו"ר **הנצי"ב** זצ"ל

מ"פנים רב במאסקווא אב"ד ור"מ בוואלאזין ובעת **בירושלם** עה"ק תובכ"א.

מקום החותם.

וקרב חביבותי גבאי ולאות כי עיינתי בספרו אמרתי לרשום גם

שעלה על דעתי בהיותי משועט בספרו זה אחת הנה ואחת הנה.

בסי' ק"ח הביא דברי הח"ס ציו"ד סי' קע"ג וקע"ה שכתב דעל

עדות הרופאים אין סומכים צחורה ולחי כשמעידים

על גוף פרטי, כ"א כשמעידים על מצב המליחות כהסוף לנדס כב' צ'

ושאלו

הסכמה

ושאלו לרופאים. והא דסומכים עליהם לגבי חולה בשבת וציוה"כ אינו אלא על הספק דספ"ג להקל. וכבר הוצאו דברי הח"ס אלה גם בפ"ת בהל' נדה. ואנכי מכבד המהתי על זה ממשנה שלמה בפי' מי שחזו דע"כ א' זה גיטך מהיום אם מחי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת, אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט. הרי מפורש דסומכין על עדות הרופאים גם על גוף ידוע להקל בדבר שבערוה ולהתיר יצמה לשוק. ולכאורה יש לגדל לקיים דברי חכמים ליישב דעת הגאון הח"ס דאין ראי' משם דהרי הדבר תלוי בתנאי הבעל שהתנה בשעת מסירת הגט אם מחי מחולי זה או מחולי אחר אי אפשר להתברר אלא ע"י רופאים, הרי הוא כמו שהתנה בתנאו בפירוש זה גיטך אם יאמרו הרופאים שמתי מחולי זה. אבל עוד יש להקשות על זה מהא דאמר רב הונא בפי' מי שחזו שם גיטו כמתנתו לענין דין מתנת שביב מרע, וכן פסקו להלכה הרמב"ם והש"ע בהל' מתנת שכ"מ שאם עמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו הרופאים אם מחמת חולי הראשון מת מתנתו קיימת. ושם לא היו שום תנאי בזה ואעפ"כ סומכים גם בזה על עדות הרופאים על גוף ידוע גם להוציא ממון מהיורשים, ואשר ע"כ דברי הח"ס בזה ל"ע. ואגב אורחא ראיתי להעיר בענין זה על לשון הרמב"ם והש"ע שבהלכות גיטין שהביאו דין זה שבמשנה הנז' העתיקו לשון המשנה כמו שהיא אומדין אותו אם מחולי הראשון מת הרי זה גט ולא הוסיפו לבאר מי הם האומדין אותו, ובהלכות משכ"מ שהביאו דין זה להלכה הוסיפו לבאר אומדין אותו על פי רופאים, ולכאורה גם לענין גיטין אי אפשר למי ומי להיות אומדין אותו אם לא ע"פ רופאים וצ"ע :

א"ה ע"ע בענין זה בשו"ת שטרי דעה ח"א סי' קצ"ז וח"ב סי' קיג)

בסי' קצ"ח הביא בשם אהלי יהודה הכהן לאחר שתקנו חכמים קנין משיכה במקח וממכר שוב מועיל קנין משיכה גם מה"ת. ולע"ד נראה ראוי לזה ממשנה דפי' שואל קמ"ח בערב פסח בירושלם שחל להיות בשבת מניח עליהו אלאו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יום עוב, משמע דמקנה לו פסחו במשיכה זו בלא כסף ולא משמע שצריך שיעשה לו קנין אחר ביום השבת. ואולי יש לדחות שכמו שאמרו מקדיש אדם פסחו בשבת כן יש לומר דמוחר לעשות עמו בשבת ערב הפסח קנין חליפין או אגב וצ"ע

הקדמה

ימוד היסודות ועמוד הראשי מהשלשה עמודים שהעולם
עומד עליהם הוא התורה ואין לך מקצוע בתורה יותר
מדיני ממונות ואי אפשר לשמור השלשה דברים שהעולם קיים על
ידם וכן אמת ומשפט ושלוש כ"א ע"י לימוד היטב הדינים שנוגע
בין אדם לחבירו, שע"י יס"י אפשר שיבי' שלום דבעיני המשפטים
המחלוקת בדעות כולל הדין הוא מצוי יותר מהמחלוקת של שאר
הסודות כמ"ס הרמב"ן פי' שופטים ע"פ דברי ריבזת בשערין
ואשר ע"כ בהיות כי תכלית ביאת האדם לעולם הוא לעשות
רצון הצורא וללכת בדרכיו והוא מלאת עשה כמ"ס הרמב"ם בהלכות
דעות ריפ"א ונכפל לזו"ז זה כמה פעמים כמ"ס צמ"מ שלו מ"ע
חית ושם בכל' דעות ה"ו מה הוא חנון אף אהה ה"י הכין כו' וכן
בגמרא שבת דקל"ג ע"ג אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו
מה הוא חנון ורחום כו'. וצוספ"ק דסוטה מה הוא מלביש ערומים
אף אהה הלבוש ערומים כו'. והרי מכאן שמצוה על האדם להטיב
לזולתו בכל מאי דאפשר לו :

וב"ב צמ"י העקרים מאמר שני פ"ה וז"ל אל יתהלל חכם
בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ועשיר בצעשרו כלומר
שאין לו להסתכל כשהבי' החכמה שלו מיוחדת אליו וכן העושר וכן
הגבורה אלא כשישפיע ממנה לזולתו כו'. וזהו השכל וידוע אותי
כי אני ה' עושה חסד משפט ולדקה בארץ כלומר שישיביל וידע
שאחר שאני עושה חסד מלך חכמתי משפט מלך גבורתי ולדקה מלך
עושרי אעפ"י שאיני לריך לכך. מזה יראה שהדברים הללו נרצים
לפני וראוי שתשדלו לעשות מה שאני חפץ ותצונו ותשכילו כי
באלה חפצתי כו'. וע"ע ברמב"ם פי"ד מאכל ה"א שכחז מ"ע של
דבריהם לבקר חולים כו'. ואלו הן גמילות חסדים שצנופו שאין להם
שיעור אעפ"י שכל מלאת אלו מדבריהם הרי הם בכלל ואהבת לרעך
כמוך כל הדברים שאהה רוצה שיעשו לך אחרים עשה אתה אותן
לאחריך בתורה ובמצות :

הקדמה

ועפ"י דברי הרמב"ם הללו יש ליישב מאי דקשה בדברי הלל (שבת דל"ח) שאמר להגר דעלך סני לחברך לא תעביד ולא אמר לו לשון הפסוק לבד ואהבת לרעך כמוך או כהרגומו ותרחס לחברך כוותך (כי נראה ודאי דגם לשון הפסוק הכתוב אמר לו דאיך יאמר לו זו היא כל התורה כולה אם לא למד אותה פסוק אחד בלשון הכתוב בתורה) אמנם יען דכפי שלמדנו הרמב"ם פירושא דקרא דמה שאתה רואה שאחרים יעשו לך אתה מחויב לעשות לרעך (ופשוט שאין ראין האדם שאחרים יתנו לו חלי רכושם או שאר דברים בדומה לזה אלא על דברים שהוא הי' עושה לאחרים כמוצן) וא"כ מלשון התורה וכן מהרגומו אין לנו יודעין כ"א אלו דברים שהם בקום ועשה אבל הדברים שהם בלא תעשה כגון נקימה ונטירה דכמו שאין אדם רואה שאחרים ינקמו ממנו כן ה"כ מחוייב הוא שלא לנקום מחבירו וזה לא נשמע מלשון ואהבת לר"ג, לכן בא הלל הקדוש לבאר להגר פירושא דקרא דעלך סני לחברך לא תעביד דגם על דברים שהם צ"ע ואל תעשה קאמר ג"כ רחמנא ואהבת:

בן דבר מוצן מאליו כי עפ"י דברי הרמב"ם הללו נראה עובא הא דאמר זהו כל התורה, יען דעפ"י דבריו נכלל במ"ע זו של ואהבת שמירת כל התורה עפ"י מאי דתנו רבנן סופ"ק דקידושין עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עלמנו ואת כל העולם לכף זכות עשה עבירה אחת אוי לו כו'. וא"כ כמו שהוא רואה שאחרים לא יעשו עבירה כ"א מצוה כדי שיכריעו את העולם לזכות כן מחוייב הוא ג"כ בדבר הזה ועכ"פ אנו לומדים שבכלל המ"ע של ואהבת נכלל שהאדם מחוייב להיעיב לאחרים אעפ"י שאינם מבקשים ממנו כמו שהוא רואה שאחרים יתעסקו בדבר הטוב בשבילו ומלד שאין לך דבר טוב יותר מן התורה (במנחות דל"ג ע"ב מצואר כן בהא דיבא טוב ויקבל טוב) כמו דאמרי בצרכות ד"ד ע"א אין טוב אלא תורה, וגם ידוע כי רעיוני כל איש ומושכלותיו טובים בעיניו, לכן שפתי בדעתי אחר ששקלתי הדבר במאזני דלק כי ראוי ונכון לתקן דבר טוב ה"כ דברי תורה להיעיב בהם לאחרים:

וראיתי לתת משפט הקדימה בהטבה דנא בלימוד דיני חשן משפט חדא מבח מה שכתבתי בתחלת דברי. ועוד כדי להוציא מלבן של אלו האומרים שדינים ומשפטים אינם לריכים כ"כ בקיאות בפוסקים

הקדמה

יען כי הרבה מהם תלויים בתנאים ומנהגים ועל אדני השכל לדון בהם כפי ששכלו של אדם גוזר בהם, וכבר האריך להשיב ע"ז אדמו"ר מאור הגולה הרא"ש בתשו' כלל נ"ה וז"ל, ועל שכתבת מגזירת השכל וגזירת הדת לא תסי' תורה שלימה שלנו כשיחה במילה שלכם חכמת הגיונכם אשר הרחיקו כל חכמי הדת נביא ממנה אות או מופת לחייב ולזכות ולאסור או להסיר והלא חוצבי מקורה לא האמינו במשה ובמשפטים ובחקים לדיקים (יעי' בראב"ע ואתחנן ד' פ"ז שכתב וז"ל גם אין גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים לדיקים בשקול הדעת כמו ישראל) אשר נתנו על ידו בכתב ובקבלה ואך שואבי מימיה יביאו ראוי מהם כי האף אין זאת וכי בימי ובמקומי יפסקו הדינים עפ"י משלים ה"ל בעודי חי עוד יש תורה בישראל להביא ראיה מהמשנה והגמרא בצלילת וירושלמית ולא יעמרו להביא משלים אל פסקי הדינים כו'. יע"ש. ומכל זה שפמתי משפט לדק ליתן תורה קדימה לחלק חשן משפט:

ונתתי אל לבי לאסוף ולקבץ חידושי דינים מספרי שו"ת אשר למדתי ומנלתי בדבריהם דינים מחודשים אשר בדברי הש"ע ונשאי כליו אינם מפורשים מהטעם שכתב בתשו' הרא"ש כלל ע"ח בדין מצריה נכסיו וז"ל ואנו נדון ונלמוד דבר מדבר כי חכמי התלמוד לא הספיקו לכתוב כל הטולדות העתידות לבא המתחדשים בכל יום, אלא שהבאים אחריהם יולאים בעקבותיהם ומדמין מילתא למילתא וכמ"כ נאמר אכן על רבותינו מחברי הש"ע ומפרשיו בלירוף עוד טעם קצת מ"ש בשו"ת שי למורא סי' ג' בד"ה ולענין, וז"ל ורבינו שמשון במס' שביעית שחילק בין זייד לאינו זייד יחיד בסברתו. והרב הגדול מוהריק"א ז"ל שסמך על דבריו אין להאשימו כי מלאכתו רבתי היא ולא ה' יכול לעמוד בכל דין ודין על כל פרטיו עכ"ל. עיי' בש"ך יו"ד ס' קיז סק"ו ותבין הדברים. וטעם דנא ליתן לומר על כל מי שמלאכתו לחבר דבר גדול בעיון רב כמו נשאי כליו של מרן הב"י והרמ"א. ומהאי טעמא עלינו להחזיק ע"צותא להרב הגאון המחבר פתחי תשובה בעד מפעלו הגדול והטוב שעשה לנו האמנם הלא יש כמה ספרים אשר גם בפ"ת אינם נזכרים אם מלך שנשמע ממנו אלה הדברים או מלך שלא היו צידו אלו הספרים לא מצעיא אותם הספרים שנתפשטו אחר שהדפים חיבורו אלא גם מאלו שנדפסו זמן זמנים טובא מקודם

הכרמה

ג"כ לא באו אל תוך פתחו הגדול מתוך יקר ערכם ומיעוט
מליחותם :

ולרונמא ארשום מעט מהם, בוי"ת בני משה שלטון, ספר
בית אברהם ישראל, זכות משה בולה, בוי"ת זרע אברהם יאחקו ידיו
של משה, משפטים ישרים מחסון וגאון, מעיל שמואל פלורנטינו, שי
למורא, תורת חסד פרחיא (ולמודעי) חני לריך כי שמעתי מחכמי
ספרד הוי"ו כי מסורת בידם כי החכם פלורנטינו הלז אינו אותו
החכם פלורנטינו שכחז עליו צסי' תורת הקנאות גד ששה וארבעים
גד"ה ואחר מיתת ש"ך וברכת המסייעים לעצירה והוא חכם פלורנטינו
עכ"ל, בו זה החכם פלורנטינו בעל מעיל שמואל הוי"ו רב גדול והוי"
ממנגדו הש"ך ונציאו נתן העזתי ימ"ש שחיבר החמדת ימים כמ"ש
בקונטרס אמל"י שבס"ס בוי"ת הרשב"א חלק שני, ודלא כמ"ש המחבר
כבוד חכמים יע"ש שכל דבריו בזה הכל הצלילים חין בהם ממש
ואכ"מ להארין בזה כ"א באתי לבאר כי החכם הרביע מחבר
מעיל שמואל הוא לדיק וישר וספרו כבר ומהוג ודוק, ובזו השעה
בא לידי ספר ט"ח דפעה"ך וראיתי בהגה' נהר שלום מבעל כבוד
חכמים שהזכר להלדיק הרשע ולומר על עמא טהור והספר חמ"י
שהוא פסול ואסור ללמוד בו בא להכשירו ולהחירו ולכן באתי
בדברים קלרים כי חס חני על הולאות הדפוס להודיע כי בדעת
חני עומד וכל מה שכחתי בקונטרסי חמת ליעקב הוא חמת
ולדק ויש ראיות מופתיות לדברי ואי"ה עוד חזון למועד לבאר הכל
באר היעב, ולג"ע להשומעים לקול יעקב גאון ישראל יקדשו הנקרא
יעצ"ך ולמוד כמה חכמים גאוים וקדושים שהסכימו למה שכחז
בזה יספיק זה הקילור שלא ילמדו עוד בו, וכשם שמקבלין סכר
על הדרישה כך יקבלון סכר על הפרשה וחבא עליהם
ברכת עוב) ועוד בוי"ת וספרי אהרונים שנדפסו אחר חיבור הפ"ת
וגם מעט מחידושי אשר חנני השו"ת לחדש בדבריהם והמה
ללרכים ונחומים ליושבו כסאות למשפט לדון בין אדם לחבירו
(ולכל באי הער עירם ממקומות הנבוג הללם לדון להמוחזק בעטנת
קו"ל כמ"ד לזכותו והדבר שדנים על זה נעשה הם במקומם וגי"ש
לאלה הרבנים שטובים במקומם בן) וגי"ש אמרתי להעמיס
עלי זאת המלאכה כי בזה יהי" תועלת וברכה לכל דורשי דת
קהלם לבד מהשכר ורוחה שאמלא לנפשי עפ"י מה שדרשו רז"ל

ביצמות

המדמה

ביצמות דל"ו הגורם באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם כו'. ואף כי היא מלאכה כבידה וארוכה וזמן רב לריכה וקשה עלי לעשותה ולגומרה עכ"ז שמתו אל לבי דברי חז"ל במד"ר ויקרא סדר עשרה פ' י"ג מי שהוא טיפס אומר מי יכול ללמוד כל התורה כולה נזיקין למד פרקים כלים למד פרקים, ומי שפיקח אומר הריני שונה שני הלכות היום שני הלכות למחר עד שאני שונה כל התורה כולה. ועוד מה דתנן פ"ב דאבות לא עליך המלאכה לגמור ויע' בתוס' מנחות דל"ג ע"ב ד"ה לא יהא עליך חובה מש"ב לא יהא עליך חוב ללמוד כל התורה. ולכן אמרתי אל לבי מה שאפשר לך לעשות מהטוב עשה וכל מעשך יהי' לשם שמים ואם לא יועיל הרבה יועיל מעט אם לא לאלפים ולרבבות יועיל למאות ועשרות: **וידוע** דברי הרמב"ם שכתב בפתיחתו לספרו מו"כ דענין שיחות רק לאדם אחד מעולה ולא יאות לעשרת אלפים סכלים אני בוחר לאומרו לעצמו ולא ארגיש בגנות העם הרב שהוא. וע"ע בס' חסידים סי' תק"ל כי הקב"ה גוזר מי שיהי' חכם וכמה ספרים יעשה כו'. ומי שגילה לו הקב"ה דבר ואינו כותבה הרי זה גזל למי שגילה לו יע"ש. ועוד בזה"ק תזריע דמ"ו סו"ב שכתב שם דאיכא עונש לבר נש בגין מלה עבא דיכול למללא ולא מוילל:

ועפ"י כל אלה הדברים לא ארגיש ג"כ להנהיג בזמנינו כשרואים ספר העולה מהדפוס אז מרצים אנשים צלי דעת לדבר דברי עתק על המחבר, מי בקש זאת מידך לחצר וכי מעט ספרים בעולם מדור דורים מחכמים ותיקים ומעולים ומה הרהבת עוז כנפשך לעשות לך שם בגדולים ומי לריך לך ולספרך לבקש ממנו עזר, ומי יערב לנו כי יש בו אמרי שפר, ועי' בהקדמת ספר עוללת הבעיר הגדפס בהסכמת הגאון אור חדש שכתב כי עדיין לא נדפס ספר אשר ימלא חן בעיני כל האדם, יש מהם בזוי חכמה ואינם אורחים האמת ועליהם אמר שלמה חכמה ומוסר אוילים בזוי, ויש מהן מפני הקנאה רוצים להרגיש בפיגומה כל שהוא ואינם מרגישים בחסרונם הגסה כו' יע"ש. ואמנם עפ"י הדברים הנז' אין מקום לדבריהם ולא לריך לחוש לחלונותיהם כי אפי' אם לא יהי' בו כ"א מעט מהטוב והתועלת ג"כ ראוי להוציא לאור תעלומה ששציל אחד מנבקש חכמה מקבל אמת מכל אדם להצל דמה: **ועי'** בספר כל החיים דמז ע"ג חז"ל אזכרה לפוסק דין בזה"ז

הקדמה

שוחפם בספרי אחרונים ואח"כ יפסוק הדין. מורי זקני
הרב הק"ל חימ ח"ה ס"י בן. ורוב לי על חדשים מקרוב ברו
לחינן מציחון לסברות אחרונים כלל כי לפי גדולתו דימו לזקן ואינו
לפי כבודו להזכיר ספרי אחרונים, ולא טוב עושים כי אפי' מה
שתלמיד ותיק עתיד להדגש נתן בסגנו ובשאלו לעצמי דרכי חיים
להביא אפי' מצני ותלמידי להיזהר חכם הלומד מכל אדם :

עוד שנתתי אל לבי דברי גאון קדמון ה"כ הרב המאירי רבו של
הר"ן בהקדמתו הארוכה והנעימה למס' נדרים זד"ה וחולס
לריך וז"ל, ולא אחוש בלעום עין כל מקנה לעמוס עלי על זה משא
גאון ועז מנח ביהם עצמינו במהדר או במחדש וכל שכן בהתרחות
לפעמים כחולק על קת דברי קדמונינו מפני שכבר נתפשט הענין
לומר קן על ארזי הלבונו עמודי החורה אשר הם נמנעו מהפיק
רזונם לתנועתם כבר התנללו עדו' מכל וכל וגשארנו משתללים מכל
חכמה וצפרע מהכמת התלמוד באשר היא חכמה מיוחדת לעם
סגולה כו'. ועוד מ"ש בהקדמת חו"י וז"ל וכל מה שיאמרו ממייעוט
ערכי וידיעתי ובהינתי ודאשתמט ממני שום גמרא או סברא הכל
שרוי לו ושביק לו ואף הם צלי טעם ובלו משקל יוגיה רוחו כ"ש
אם בדברי טעם ימלא שמך ופגם מחזיקנה לי עיבותא כו'. ואם
הוא אמר קן מה נאמר חקי, מכיר אני מך ערכי וקולך ידיעתי
ומיעוט הבגתי אשר צלי ספק נשמט וגם נשכח ממני גמרא
וסברא ואין זה הידועה דהלל אמרו בסנהדר' דכו"ו ע"צ מחשבה
מועלת אפי' לדברי תורה ופירש"י דאגם על המצומות מהטיא לשבח
תלמודו, וכמ"כ מלינו צירושלמי סופ"ה דתרומות שאמרו לכל
האזרים תלוין בלב וסלב תלוי בדים בערך המעות שיש בו :

וע"ע במו"כ פז"ך משלישי במו"כ דכוונת גלל החורה שני דברים
והם תקון הנפש ותקון הגוף, וז"ל כבר התבאר במופת
שהאדם יש לו שני שלמות שלמות ראשון והוא שלמות הגוף
שלמות הארון והוא שלמות הנפש, ושלמותו הראשון הוא שיהי' צריא
על הטוב שבטעניו הגשמיים כו' ושלמותו האחרון הוא שיהי'
משכיל צפועל והוא שידע כל מה שצרכות האדם לדעתו כו'.
ומבואר הוא ג"כ שזה השלמות האחרון הנכבד אי אפשר להגיע
אלה אחר הגיע השלמות הראשון כי האדם אי"ל לי שיטייר מושכל
ואפי' ילמדוהו אליו כל שכן שיחפורר לו מעלמו צעוד שיש לו באב

הקדמה

או רעב חזק או למא או חוס או קור חזק, אבל אחר הגיע אלי
השלימות הראשון אפשר להגיע אל השלימות האחרון אשר
הוא הנכבד כו'. יע"ש. ועפ"ז בודאי איש כמוני דל וחלש המוג
מוטל עלי בודאי להחזיק מיבוחא למאן שישיב על דברי במוצ טעם
וסברא ישרה :

ומכר הכתוב גמרתו בדעתו להדפיס חיבורי דנא וקראתי שמו
ציון במושפט ע"ש הענין של החיבור, כי דרכי המוצ
בחיבור זה לציון בספרים הסויכים ליה והמה הם העיקר, והחידושים
שלי המה מעט מזער. והאמת אגיד ואבאר כי אם אמנא אשר
כל החיבור הזה הוא מעט וקצר מ"מ זה דוקא בכמות אבל גדול
הוא באיכות כי נאמר בו מעט שכולל הרבה אמרי פנינים גם
מענינים שונים וכלם דברים יקרים וישרים כאשר יבחן כל קורא
בו מהישרים בדעת ואשר אין כוונתם לחלוק על האמת כ"א לקבל
ממי שאמרו. ואף אם לפעמים ימלא בו איזו שגיאה גם זה אינו מן
החידושים כי זה כבר הי' לעולמים גם בין גדולי חכמים ראשונים
כמלאכים וגם בין הפנינים כמלא אבנים ובין שושנים קמשונים ואי
אפשר לבר בלא תבן (ברכות דכ"ה) ועיי' בס' מקוה ישראל שהי'
בזמן הב"ח והסמ"ע ד"ט ע"ב מ"ש בענין זה בשם ר' ישעי' אחרון ז"ל
זאת ועוד הלל לא כל הדעות שוות ובספרות המה חלוקות מה שזה
מקרב האחר מרחק וכל אחד מחזיק בסברתו ונותן טעם לשבח
לדעתו וחושב שהאמת אהו כי לא שייך ליתן בזה מופת חותך
כגון שמים לרום וארץ לעומק, ובמ"ש טעם זה הרב גו"ר בקונטר'
מלחמת מנזה שבס"ס דרכי נועם דכ"ב יע"ש בנועם דבריו. וא"כ
אף אם יראה בעיני אחד חכם שדבר זה הוא רחוק מן הסברא
ושגיאה היא יכול להיות שהשגיאה היא אללו שכאשר יבא הדבר
לפני עוד חכם יאמר שזה דבר המתקבל נכון ואמת וע"ד שכתב
בשו"ת אבק"ר סי' כ"ד ואני אומר כי מה שהוא סובר (ר"ל המציי"ט)
שהוא עקשות הוא היושר :

במרה אסויס לא אמנע מלהליע עוד מ"ש בתנא ד"א ח"א
סופ"י אשרי מי שמתחדש ד"ת על פיו כו'. ובשביל כך
אני מניח את ישראל כו'. ועוד מ"ש בירושלמי פ' כל ישראל והבאתי
הדברים בפתיחתי לשהיק דברי מדרכי וז"ל אמר הקב"ה לישראל
אם שמעת מפי קטן בישראל והנייך לא יהא בעיניך כשומע מפי

קטן

קטן אלה כשומע מפי גדול ולא כשומע מפי גדול אלה כשומע מפי
נביא ולא כשומע מפי נביא אלה כשומע מפי רועה ואין רועה אלה
משה. ואסוים בחפלה שנזכה לראות צעת שיבא אהרן ובניו ומשה
עמם כדאמרינן ביומא פרק ראשון, ובעליון ישמרני כלישון עד
ביאת נין נחשון ויעמוד לראש וראשון ויבנה ביהמ"ק הנקרא מרום
מראשון (וע"ד דאמרי צפ"ק דפסחים ד"ה ע"א) מקום מקדשנו
יראו עינינו וישמח לבנו צב"א. כ"ד המלפס לרחמי דשמיא זעירא
דתלמידא

הק' מרדכי לזריא

מודעה.

כבר גלוי, וידוע בבל מקום שנמצא כתוב בספרים
תיבת עכו"ם גוי וכדומה הכוונה על האומות הקדמונים
אשר לא היו גדורים בדרכי הדתות וכפרו בעיקר ולא
האמינו בשכר ועונש, משא"כ האומות אלו שכזה"ו ואשר
אנחנו שרויים בקרב מלכותם (יעי' בס' תור"ה להרמ"א
פי"ט מראשון במ"ש והנה כל אלה קכלו האמונות מאברהם
כו') מחויבים אנחנו להביר טובתם וחסדם ולהתפלל בעד
שלומם הטוב ולהתנהג עמהם בכבוד ויושר ואמת.

שרתן ערוך חוס"מ סי' א'. בזה"ז דנים הדיונים דיני הולדות כו', ובסמ"ע שם בשם הטור דאין דיני בזה"ז מה"ת אלא שליחותי' דקמאי עצדיקן, ור"ל דתקנתא דרבנן ללא לבני מומחין כדי שלא תנטול דלת בפני לווין אם הו' לריך המלוה לבקש מומחין להסדע מן הלוה, וכמ"ש הנמוקי' בריב סנהדרין וכן ברש"י שם ד"ב סוע"ב כתב ותקנתא דרבנן היא. אמנם הנהיבות המשפט כתב דמה"ת דיני הדיומות בשליחותי' דקמאי ורתייתו מהא דכפינן אגיטוי נשים. ורתייתו צסי' ביה הלל להגאון מלובלין שנייד לדחות ראי' דנא:

והנה לכאורה נראה להביא ראי' להנתיבות מהא דדין שבועת היסת וכמ"ש בזה לחקור צסי' שלחנו של אברהם צסי' זה הלא שבועת היסת תקנתא הוא ומה שדין בזה"ז ג"כ תקנתא הוא ותקנתא לתקנתא לא עצדיקן כדאי' בפ"ק דצ"מ בעובדא דההוא רעיא ללא מהפכינן שבועה זו על שכנגדו שאינו חשוד משום דתקל"ת לא עצדיקן. אך לענ"ד זה אינו חקירה יען דשמי' החס צב"מ דתרי התקנות הם אחד ענין וזהו אמרינן דתקל"ת לא עצדיקן משא"כ בתרי עינים אע"ג דכל אחד הוא תקנתא מ"מ אינו נקרא תקל"ת דתרי זה דומה לקידושי' חרש וחדשת דקידושי' אינם אלא מתקנת חכמים כדליתא בגמרא ובש"ע א"ה סי' מ"ד, האם נאמר שאם קדשה במעות שלא זכה בהם אלא מתקנתא דרבנן (בגון במעות מליאתו) דאינה מקודשת מטעם דתקל"ת לא עצדיקן דבר זה לא מלינו בשום פוסק שיאמר כן והן סי"כ דדין שבועת היסת דדין בזה"ז דאין לומר בזה תקל"ת לא עצדיקן. והנה בעל הספר הנז' לא הביא כלל מי שסובר דמה"ת דיני בזה"ז ובנראה מזה ללא מלא מי שסובר כן דא"כ הו' מביאו כדי שעכ"פ אליבא דידוי' תתיישב חקירתו, ומאחר דלא נמצא חצר להנתיבות הו' נראה לומר דנקטינן לדינא דזהו אינו אלא מדרבנן וכמ"ש הגאון נחל יצחק לדינא השיקר דזהו מדרבנן אף שביא שם לשון הרמב"ן בחידושי' יצמות דמ"ו שכתב ואפשר דמה"ת דיני אף הדיומות בשליחותי' דקמאי עכ"ז סיים כמ"ש בשמו דהוא מדרבנן:

ציון במשפט

ויע"ד אחר העיון היטב נראה לומר דאין מדברי הנמוק"י הנז' שום סתירה להנתיבות דמ"ש דתקנתא דרבנן הוא ללא לצעו מומחין אינו ר"ל דהא דדנין הדיוטות מדרבנן הוא אלא ר"ל דתקינו רבנן שיעשו הדיוטות שליחותיי ויהי להם כה לדון מה"ת, והעשם העשו אותם לשלוחים כדי שלא תנעול דלת בפני לוויין. וכן יש לפרש כוונת דברי רש"י הנז' ויע"ע בר"ן שכל הרי"ף גיטין דפ"ה בקושיתו איך מקבלין גרים בזמ"ז והא גר צעו ג' מומחין מה"ת וגירות לא שכיחא. והיך דלהכניס תחת כנפי השכינה חשיב ללא שכיח עדיף עפי מן ממונה דשכיח, ומצואר דס"ל דמס' שושין בשליחותיי הוי ד"ת ולא הוקשה לו אלא דזה לא הוי שליחותיי כיון דהוא לא שכיח וע"ז תיך דזה עדיף משכיח ולכן בכלל שליחותיי יחשב והרי זה כמצואר להדיא דס"ל כדעת הנתיבות וע"כ יש לומר דהעיקר לדינא בהנתיבות ודלא בהגאון נחליי :

ויע"ד עוד בשו"ת שדה ארץ ח"ג ח"מ סי' א' ששאל במ"ש המצוי"ט בקרית ספר הלכות סנהדרין וז"ל כל הנסמכין בארץ ישראל דנין דיני קנסות אפי' בחו"ל כדתנן התם (סופ"ק דמכות) וכן אפי' בלא סמיכה נראה דמדאורייתא דנין דיני חו"ל אפי' בדבר שאינו מצוי כדנין ח"י דבזמן שאין סמיכה כולן שוין והכל הולך אחר החכמה עכ"ל. וקשה שהרי הטור כתב ודוקא שיש סמיכה אבל האידנא כל הדיוטין צטלין מה"ת בדכתיב לפניהם ולא לפני הדיוטות ואכן הדיוטות אכן, ולדברי המצוי"ט אדרבה בזמ"ז כולן שוין אלא דמדרבנן הוא דאין דנין וגריבים להא דאמרי שליחותיי דקמאי עדינן. והשיב דאפשר ליישב דבריו עפ"י מ"ש הנמוק"י פרק החולק לדמ"ז על הקושא ביון דגר צעו צ"ד מה"ת היכי סגי בלא מומחיס (יע"י תוס' קידושין דס"ב סוד"ה גר) ותיך ר"י דנפקא לן ממאי דאמרי' בכריתות ד"ט דגר צעו הרגאת דמים אבל בזמ"ז אינה מעכבת דהא כתיב לדורותיכם ויודע ה' הקב"ה שאין לנו לדורות הרגאת דמים וביון שכן הוא הדין לעיני מומחין דילפינן לה מדורותיכם עכ"ל הנמוק"י. ולפי תיך זה דהקב"ה ה' יודע ולא הדין דבזמ"ז ליתא סמוכין הכל שוין דיודע ה' הקב"ה שגייע זמן שיתבעו הסמוכין וזולתו בלא מפני זה יתבעו דיוטין דהא התורה והמלות נלחיות הם ודיוטים הם קיום העולם עכ"ל. והרי דהכרח לומר בדברי הנמוק"י דברים סנהדרין

כמ"ש לפרש דבריו והמעיון הטוב יכול להעמיס בדרך זה שכתב
הנמוק"י גם דעת הנהיבות ולפרש דעת המצוי"ט ג"כ עפ"י דעתו
דבשליחותיו דקמאי דנין הדיוטות בזה"י מה"ת ודלא כמו שהבין
דעתו בשו"ת נחל"י הגז' וזכינו שמינו להנהיבות חילן גדול מגדולי
הקדש לסמוך עליו :

והנ"ל בזה אם הוא מה"ת או מדרבנן איכא עובא ואזכיר
אחת והוא לענין שזעם דאם נשבעו שלא לדון אין
השזעם חלה אם עימא דמה"ת הוא משה"כ אם הוא מדרבנן כמ"ש
ביו"ד סי' רל"ט (ועי' בתשצ"ך ח"א סי' רס"א שה"ד הרמ"א שם
בקילור לענין קריאת התורה בליבור שכתב שם בדבר שקבל אחד
עשו הסכמה בחרם שכל מי שהוא בחור לא יקרא בתורה עד שיבא
אשה משום כבוד התורה כדי שתתכבד התורה בגדולים. והשיב לחל
החרם ואין זה נשבע לבטל את המזוה שהקריאה בליבור מתקנת
סופרים היא ושזעם חלה על מלות דרבנן כדמוכח בפ"ג דשזעומות
ובפ' בתרא דיומא יע"ש. והנה מלות קריאה בליבור היא דומה למלות
לדון בין אדם לחבירו שהיא מזוה כללית ואפשר לקיימה זולתו ועכ"ז
אם סי' מה"ת לא חלה השזעום. (ובשיקד דין זה דקרא"ת בליבור
אם היא מה"ת או מדרבנן יע"י בסק"ק דברי מרדכי סי' מט משה"כ)
ועי' בפ"ת יו"ד סי' רכה סקט"ז דלסתור לחכם שנשבע שלא יהי'
חכם בקהל מזוה איכא ואפי' אם נמלא חכם אחר כזה מקרי מזוה :
(ב) עי' ה. אעפ"י שדיונים כו'. אם תפס אין מוליאין מידו.
עי' בב"י לקמן סי' רלה ד"ה אמר בב"ד דס"ל בהבנת
דברי הרא"ש שכתב (בפ' המפקוד ליישב דעת הר"י"ק שהביא לדוני
קנסות שאין דנין כ"א ב"ד סמוכין) וכי"מ האידגא אי תפס או
אזמני' לדונא בל"י דהשתא אפשר נמי להמלא סמוכים עפ"י מ"ש
הרמב"ם בפ"ד מהלכות סנהדרין נראה לי הדברים שאם הסכימו
כל החכמים שבא"י למנות דיונים ולסמוך אותם הרי אלו סמוכים
ונראה דלא חשש לדעת הרלב"ה דס"ל דאי אפשר להמלא סמוכים
בזה"י (כמבואר בארוכה בשו"ת שלו בסופו בקונטרסו פסק
הסמוכה) וא"כ יש מקום עיון מאחד דאיכא דהרמ"א לא פליג עליו
ק"ל כוותי' דמזן ומדוע לא נראה להשתדל לעיון בזה ולמלא חכם
גדול שראוי לזה ולמנותו בהסכמת כל חכמי אר"ק. והתועלת מזה
הוא רב מאד כמבואר שם בקונטר' מהר"י צי רב, בשלמא על אותה

ציון במשפט

זמן לא קשיח דעדיין לא נקבע הלכה כמאן, משא"כ השתח דקו"ל כמון הי"ל לקיים מצוה זו כי רבה היא מאוד ואפשר ביון דהרמז"ס סו"ס שם וסדבר לרוך סדרע ח"כ י"ל דהצ"י לא קאמר זה הני"מ השני שכתב הרמ"ש חלא צדקך חת"ל חבל לא כיון בזה להכריע ספקו של הרמז"ס הגם דמדברי הרמ"ש נראה ג"כ דס"ל כמו דנראה לו להרמז"ס מ"מ עדיין ח"ן זה מספיק לקבוע כן להלכה. ועי' צשו"ת הרדב"ז ח"א סס"י רנ"ח דיון משאל"ס בענין צ"ד יפירוסס מ"ש על הכנס האומר מרן הצ"י ועיד צשו"ת מהרשד"ס יו"ד סי' פו צתרעומת שלו על מרן וצות דינו שחכמי שאלונקיו ח"גם לריבוס לתשובתם, ועוד צשו"ת אבק"ר סי' יז צמ"ש שם מרן צב"ד שבעיר הזאת דין צ"ד הגדול יב להס וכו"ש שהמחוס כל הקהלות עליהם ושם צסו' י"ח מה שהשיב עליו המציב וצוהוד צד"ה ועל מ"ש צב"ד מנפס חוי צב"ד הגדול חוי לי חס ואומר חוי לי חס לא חומר כוי. ועוד צצ"י לקמן סי' שלח צמ"ש ואע"ג דמלקות חינו טובה האידנא. מכל זה כמעט הרי הוא כמבואר שלא החשיבו הסמיכה לכלוס ואפשר כי אחר שחזרו מהם כמה חכמים מהסמכתם מ"ש צקונטר' הסמיכה למהרל"ח אז נעשה צעיני כלס רפויה ולא נשאר כ"ח לענין זה שיהי' סמוך לענין גיטין וקדושין ושידעו כל העם שהגיע להוראה, וע"ד שכתב הרמ"ח צסו' רמ"צ צסס הריב"ש והרד"ך כנ"ל ועדיין צ"ע:

(ג) סעי' ואו המצויים צדברים כוי. ע"ל סי' ח"כ מ"ש צסס מהריט"ך:

(ד) סי' צי צרמ"ח ויס להס כח לעשות. וצפ"ת סק"צ דח"ן לצ"ד כח חלא כוי. ומדברי הרש"ח וסריב"ש ד"ס להס כח כוי. עי' צנחל"י שהציא צסס השמק"ו לצתרא ד"ק דכתב צפירוס דח"נו זוכה צדיבור צ"ד עד שיחזיק וזהו כמו צביאר דעת הרמז"ס דלא ס"ל כהרש"ח ונאחר שהרמז"ס וסב"מ לא ס"ל כהרש"ח ח"כ הו"ל ספיקא דדיכא. וע"ע צשו"ת מקור ישראל סי' נ"ח שהאריך להציא דעות הסוסקיס וציאר צצריהס על נכון וננדי פלוגתא לא נפקא. ובענין גדול הדור שאין צדורו כמוהו שכתב צד"מ צסס מהר"ח, יע"י צסו' ציה הלל החדש שהאריך בזה ויע"ע צשו"ת זכר יהוסף ח"ד סי' רלב צד"ה וצמ"מ לענין שב וחל תעשה חס זה הכח לצ"ד הגדול שצמן התלמוד חו' חפ"י גדולי הדור שצב"ז ממעס

ממעט דאין לך אלא שופט צוימוך וע"ע צשו"ת חו"י סי' ז"ן צמ"ט
 צ"ד נכין ועונשין לצורך שעה וכ"ט מנהגו הדור הנכבדים ודעת
 הקהל סמכי עליהו דהו עוזי העיר דעדיפי כוחיהו כו'. וצסוף
 התשובה ובעניני הקהל עונשין גם על המחשבה הגלויה כמעשה
 למען ישמעו ויראו וע"ע בירושלמי פסחים פ"ד כ"ט שקונסין
 להלכה כך קונסין למנהג. ולענין תקנות והסכמות שעושין עוזי
 העיר דאיכא רוחא להאי ופסידא להאי יעי' צשו"ת דברי חיים ח"א ח"מ
 סי' כ"ג כ"ד וצשו"ת רועי ישראל ח"ב סי' ה' שהאריך צה. ועוד
 צשו"ת נדיב לב ח"ב סי' כ"ח. והנמשך שהביאו הרבם תשו' שלא
 הוצאו צפ"ת ועוד צס' ארץ חיים סי' רלא וצשו"ת ליצחק ריח
 סי' נא וכו'. וע"ע לקמן סי' רלא מש"ב אבק"ר למרן :

(ה) **סי' ג'** צרמ"א אצל אס דיינים קצועים בעיר לא יוכל לומר
 לא אדון לפניהם. עי' צפ"ת נו"ט בענין להוסיף דיינים
 צס' שז יעקב וצס' אורו"ת. וע"ע צשו"ת שבות יעקב ח"ב סי'
 קמ"ג דס"ל כהגאון או"ת. וע"ע שם צמ"ט רח"ת צקהלות גדולות
 שאף שיש להם דיינים קצועים מ"מ צדבר הגדול מתפשרים לדון
 בצב"א שיאל הדין לאמתו וה"ד צס' ארץ משפט סי' י"ג הגכ"ט
 אות חית וכתב וז"ל אמר המאסף כיון צדורותינו נתמעטו הלצבות
 כו'. ע"כ אפי' בעיר שנהגו לדון עפ"י צ"ד הקצוע אס איזה בע"ד
 רוצה לדון בצב"א וצב"א ושיהי' צ"ד הקצוע ג"כ המכריע
 נראה שהדין עמו כיון שמתוך כך יאל הדין לאמתו וכמו שנה"ה
 מדברי הרב צבו"ע הנז' וכן תמלא צדברי הצ"ח צתשו' סי' נ"ט
 יע"ש עכ"ל :

(זא"ו) **סי' ג'** צרמ"א. יש אומרים דאס גמיר וסביר מהני לי'
 רשות המלך. תשו' הריב"ש סי' רע"א. דזה צכלל
 דינא דמלכותא ומכל מקום העושה זה צלא רשות הקהל מלצר
 הליבור ועתיד ליתן את הדין. וצפ"ת הביא שם צדרי הח"ס שהביא
 הגמרא דפ' הדואה דאין מעמידין פרנס על הצבור אלא א"כ
 נמלכין ציצורה ומדברי הח"ס נראה דס"ל דלא דוקא פרנס אלא
 דגם להעמיד דיין ג"כ צכלל זה שאריך למלוך ציצבור וצ"ע על
 הפוסקים שהשמימו האי מיימרא ולא זכרוה צסום מקום, לצד
 ראה זה מלאתי צשו"ת תשב"ץ ח"א סי' קנ"ח והנמשך בעטנותיו על
 הריב"ש שנתמנה צדיין העיר עפ"י הפקיד ר' שאול בהן שהוציא

ציון במשפט

לו מעלמנו מנאמר המלך מוצלי בקשת הקהל בזה (וסריב"ש דלא חש לזה ו"ל דס"ל דרשות המלך מהני כמ"ש לעיל ובזמנו מי הו' גמיר וסביר יותר מומנו) אחר שכתב בסו' קס"ח התנלות לומר עליו מי נגט בצחור ה' ונקם כתב וז"ל כי נטע מדרך המוסר שלא נמלך בליבור ואעפ"י שהדיין המתמנה (ה"ט הריב"ש) הו' מופלא וסמוך, והמתמנה אותו (ה"ט ר"ש הנו"י) היה אדם גדול בהורה ראוי הוא שימלך עם הליבור קודם שהקב"ה חינו מונטה אלא ח"כ נמלך בהם כדאמר"י פרק הדואה כו'. השלישי שהוא סדר ותקן שלא יהא רשות לדיין אחר לדון ויש בזה עיכוב מ"גוה כדאמר"י פרק משילין לא דנין והא מ"גוה קעביד ואע"ג דאמרין בדאיכא דעדיף מייטה כלומר ולאו מ"גוה קעביד מ"מ ח"כ"ג דלא מ"גוה גמורה בדאיכא דעדיף מני' מ"מ ק"ת מ"גוה יש וכיון שמ"גוה לדון קשה לעכב לאחרים מלעשות מ"גוה ואף הוא מהדברים המעכבים את השופט יע"ש :

והנה עפ"י הדברים האלו שכתב דהמלכה בליבור חינו אלא כ"ח מ"ג דרך המוסר יוחא ק"ת ה' שהשמיטו הפוסקים האי מימרה דכיון דאיכא איסורא בזה חס לא נמלך לא חשו להציאו. וכן נראה מלשון הרמב"ם (במקורו מהספרי) פ"ג מסנהדרין הלכה ה' שכתב שמה תאמר ח"ט פלוני קרובי הוא אויבינו דדיין נמ"ל מ"גבה את החייב ומחייב את הזכאי מפני שאינו יודע לבק נאמר לא תכירו פנים במשפט. מ"גוה דדוקא במו שאינו יודע חסור למנוחו לדיין אבל חס הוא יודע ובקי בדינים ליתא לאיסור לאו דלא תכיר פנים מחמת שהוא בעלמו העמידו מפני שהוא קרובו ולא נמלך בליבור לשמוע דעתם כ"ח נטע מחק המוסר :

אמנם המעיין היטב בהלמוד ובפוסקים צעטין דיינים יראה כי לפי מהו דק"ל צו"ד סו' רמ"ג דאין דין ת"ח בזה"ז ובמ"ש הש"ך שם בסו' י"ח סקכ"ט בשם האגודה דהא חינו יודע חפ"י במס' בלה, ובשו"ת שבזו"ט שהוצא כ"ח צפ"ה סו' עית סק"ב על מ"ש הטור דלית האידנא מאן דידע למודן דין תורה, וע"י צ"י וי"ד סו' רכ"ה על מ"ש הטור דהאיכנא חין להסור ביחוד דהטעם משום דר"ג אמר חכם כגון אכא דגמירנה וסבירנה כו' וא"כ מי הוא שיוכל להתפאר ולומר בקי בדינים חנו. ועיין פסקי הגר"א

הגר"ח באן סעיף ד' לבזה"ז ליכא כלל דין מומחה לענין לפעור מתשלומין דלא כש"ך יע"ש. ומאחר שכן צודאי דמדינא לריך הסכמת הליבור להוסיב דיון וגל המעמידו בלא הסכמתם עליו נאמר לא תכירו פנים ובאלו הקים מלצה ובמקום ת"ח באלו נטע אשירה כמ"ש שם ברמב"ם ויע"ש צ"י צ"ש מהוריק"ו (ואמנם בש"ע לא הביא זה וע"ש צס"ו ג' צמ"ט שמה ישב עם אנשים שאינם מהוגנים ומנאל בכלל קשר בוגדים לא בכלל צ"ד):

ורא יעלה על הדעת לומר דכל זה אינו אלא כשמעמידין אותו לדון בש"כ בלי קבלת בע"ד עליהם משא"כ עתה שנהגו לקבל קנין מהבע"ד שבאים לדון שידונו ביניהם עפ"י חו"ד צדן זה וא"כ לית לן בזה שלא יהיה הסכמת הליבור בעת שנתמנה ע"י קרובו וכדומה, דהא ליתא דכיון ששולח השמש להזמין לדון לפניו לא מקרי קבלו אלא הוי כמו שדן אותו בש"כ, וכמ"ש הש"ך צס"ו כ"ה ס"ו ב' סק"ב צ"ש הירושלמי וכמה פוסקים, וכמ"ש בזה בשו"ת חו"י ס"ו ה', וכן כתב הנוצ"י ה"ד בפ"ת ס"ו י"ד ס"ק י"א דכל שלא באו שני הבע"ד לפני מעלמם לדון אלא ששולח לאחד מהם שמש להזמין מקרי דן בכפיה וא"כ הרי הוא בכלל בעלי זרוע ואינו בכלל הדיינים, וק"ו זה מהא דס"ו כ"ה סעיף ד' בש"ע מי שאינו מומחה ולא קבלו אותו בע"ד כו', אעפ"י שנטל רשות כו' הרי הוא בכלל בעלי זרוע כו' והרי דאפילו נטילת רשות מריש גלותא לא מהני לזה דהוי כמקדים בעל מוס למזבח כ"ש בלי נטילת רשות מרי"ג דיש לו דין זה הכתוב שם שהוא בכלל בעלי זרוע, וכן אם טעה צדן שצריך לשלם כדון כל גורם להזיק שהוא מתכוון להזיק מאחר שמכריח לזא לפניו לדון ולקיים פסקו:

ורא הירא ויש לו עכ"פ אחת מהשבע מדות טובות שצריך להיות צדיון ידון ק"ו בעלמו שלא לקבל דיינות כזה מודברי התשב"ץ הכז' דאם הריב"ש גדול הדור שאין צדורו כמוהו חכם כדניאל כמ"ש שם התשב"ץ וגם הפקיד העיר ר' שאלו ה"י חכם גדול ועוד שמינה אותו עפ"י רשות המלך ועפ"י סדרת הריב"ש מהני, רשותו ועכ"ז לא מנע א"ע התשב"ץ מלהתרעם ולומר עליו שנעה מחק המוסר (וגם כתוב שם שהריב"ש לא ראה זה הפסק וא"כ י"ל אם היו רואה אותו ק"י חוזר ב"ו) צדורו זה

ציון במשפט

זה דור יתום שנחמטמו הלצצות ונעדרו החכמות ונשכחו התורות ונתרבו הצרות מי הוא שיכול לומר איני לריך רשות הקהל ולא יכיר לו אימה ופחד מהעון הגדול שיש בזה, אין זה כ"א מי שהוא מסוג הדיונים הכחוב עליהם בשו"ת הרד"ך ביה בב חדר י"א וז"ל בעוה"ר בזמנינו זה יש מעמידים דיונים שאינם הגונים ומסמיכין לכדין ריקנין ומחללין שם שמים בפרהסיא ונועשים אשרה אלל מזבח עכ"ל יע"ב:

יעוד בשו"ת מעיל לדקה בהקדמתו ואציא מעט דבריו וז"ל ועוד הוסיפו סרה כי נגדעה קרני התורה לפני עמא דארעא אחרי יראו כי יעמדו הורים ומורים סכלים ונמחרים עוללים לא ראו מאורים כו' ולרובים לידע הישרים בלצותם כי אינו מועיל לנו מקומו שנחקבל לרב בקהל קטון או גדול אחרי הוסג אחור משפט ונעדר האמת מן המקבלים ומי שמעיז פניו ומתחבל בתחבולותיו ומי שיש לו אב ומתחילים בעדו להם לבדם נתנה הארץ למורשה עכ"ל. (ובזהרבה מדינות יש עוד דבר הגורם לזה כמ"ש בשו"ת טוב עעם ודעת מה"ה בקונ"א תשו' ע"ח וז"ל אכן נחזיק בשלנו לדון רק עפ"י דין הש"ס והס"ע ובאמונת חכמים הפוסקים עפ"י התורה ודלא כמו בזמנינו שכל אחד פונה רק לרבו זה פוסל כו' וזה פוסל כו' זה אומר כו' וזה אומר כו' והלך השוה שבהם שכולם למראה עיניהם ישפטו ולא עפ"י הגמרא והס"ע כו' יע"ש בדבריו הקדושים, ודי בזה למצינים כוונתו הקדושה שר"ל כי בזמנינו כל מה דעבדין לגרמייכו הוא דעבדין וכוונתו של כל או"א להעמיד אית על העדה שתי' הסלתו שגורה בפיו לספר עליו גדולות יותר מאשר עשה אליהם והגם דאליהם דעבד ברחמי הוא דעבד ולא ע"י ע"ה כזאת מ"מ מדמין זל"ז:

איברא דעת לנבון כי אין למדין מן הכללות ובוודאי כל דברי הגאון מהרש"ק הנוי וכן מ"ש הגאון מאוה"ג הנוביי בהקדמתו לל"ח ברכות דפוס זאלקווא יע"ש לאו כללא הוא, כי יש יחידי סגולה אשר להם נאה השבח והתהלה ותפלתם עושה רושם מלמעלה, וע"ד שאמרו בתענית ד"ח אם לחם ולא נענה מאי תקנתיה ילך אלל חסיד שצדור וירבה עליו בתפלה, ואמנם הרמ"א ביו"ד סס"י של"ה הביא הגמרא דכ"ב מי שיש לו חולה בחוק ביהו ילך אלל חכם ויבקש עליו רחמים והא דתענית לא הביא כלל (ומזה שאמרו

שאמרו כאן חסיד וכאן חכם יש לומר לאשמועינן דהא בלא הא
 לא סגי אצל מ"ש הרמ"א חכם שצעיר ובגמרא אמרו חסיד שצדור
 דמשמע שרריך לחסיד מופלא שצדור ולחכם סגי אפי' באינו
 מופלא צדור ל"ע ויש ליישב). ולצר מן כל דין שבהצנו הלא בזה
 שמעמידו מעלמו בלי רשות הציבור הוא מונע אחרים בלא ידונו
 דהמסרב מלבא לדין יש לו טענת שוא לומר שאינו רואה לדון כ"א
 לפני זה שהעמידו אותו בלי רשות וזה עון גדול מהדברים המעבדין
 את השופט כמ"ס בתשצ"ך הגז' אע"ג דליכא עדוקף מני' וכ"ש בדאיכא
 עדוקף מני' מזה שנתמנה בלי רשות שהוא מלוא גמורה והוא מעבדה
 מלעשותה משא"כ בדיון שנתמנה ברשות הציבור לא שייך זה כיוון
 דרנון הציבור הוא בלא ירא רשאי לדון בכפיה כ"א זה שנתמנה
 עפ"י הסכמתם (דברנו בני הצע"ד ודאי דגם הריב"ש לא עיבד
 דלמו גזר הריב"ש שאם באו בני אנשים לשחול דין על איזה ענין
 בלא להשיב להם הא ודאי לא אלא דהעיקוב הי' בלא לדון בכפיה
 ועל זה כתב התשצ"ך דמעבד מלעשות מלוא):

זאת

ועוד דכמו שכתב הח"ס שם בני שנתמנה עפ"י אשר דכל
 פרועה שנוכל מהכנסת הרבנות גיל הוא בידו, כמו כן נמי
 גזל הוא ביד זה שנתמנה ע"י צעלי זרוע בלי רשות הקהל, וק"ו
 הוא דהא יש אומרים דרשות המלך מהני למי שהוא גמיר וסביר
 משא"כ רשות צעלי זרוע לא שוב כלום אליבא דכו"ש:

ודאיתא

לידן דברי התשצ"ך האלו ראיתי לעמוד בענין השנת
 גבול ברבנות וחזקה במלוא, דמדברי התשצ"ך מצואר
 דבמלוא ליכא השנת גבול והיכדה בקדושה כאשר השני אינו דוחה
 להראשון אלא גסם הוא עושה ועוסק במלוא זו שפסק זה הראשון
 דאל"כ כיון שהריב"ש החזיק במלוא שהוא בעלמו יסי' דן כי"ד בא
 התשצ"ך לערער בזה נהי דלכתחילה לא הי' לו לעשות כן אבל אחר
 שהחזיק החזיק, והוא כתב בלא הראה פסקו להריב"ש כ"א מפני
 השלום משמע דלולא זה ס"ל דגם אחר שהחזיק בזה עכ"ז אינו
 רשאי לעבד אחרים מלדון (אפי' צע"כ וכמ"ס לעיל) וזה כמו שפסק
 הרמ"א ביו"ד סי' רמ"ה בשם פסקי תה"ד אפי' כשמקפח ק"ת
 פרנסת הראשון, וא"כ ל"ע על מ"ס המוצ"י שהובא שם צע"ת סקו"ג
 דמ"ד המנהג אין אחר יכול לסדר קידושין אף שיחתו להרצ סדר
 הקבוע כי"ד נעשה מנהג נ"ד הדין בדבר מלוא, וע"י בהרד"ך שם

ציון במישפט

בית כ"ב הדר י"א שהביא דברי התוס' דסו"פ מרובה ד"פ ע"ב
ודפ"ק דצ"ב שכתבו שם דכשרה רב אחא שלח החזירוהו אמר
לעולם אין מטיבין וכתב עלה ואפשר שהי סבור שיחזירוהו ויהי
שניהם ראשי ישיבה (ור"ל דל"כ כולד הוי סבור שיחזירוהו וכי
יורידו למר בר ר"א) ומצואר מזה דהיכא שהבני בל לסייע צמניה
וצשרה ואינה עוקרה מהראשון ליכא בזה השגת גבול ולא הורדה
בקדושה, וחולי שהמנהג בל מלד החשב שלח יבא להשיג גבולו גם
צמולי דממוכא ובודאי היכא דליכא החשב הזה פשוטא דיכול לומר
ק"ל כהתשב"ץ ופסקי תה"ד והרד"ך וכ"ש לדעת התשב"ץ דס"ל
דליכא בזה עיכוב מלעשות מנהג :

ומנהג כזה שיש בו ציטול מנהג חינו מנהג ואפשר דהמנהג
הפשט קודם שילא לאור ספר התשב"ץ ועיין בהג"ה
הגאון רעק"א לה"ח ס"י קנ"ג בזה שכתב, הנה ציו"ד ס"י רמ"ה
כתב דצמקום שמנלא רב צעיר ולומד לרבים יכול אחר לבא שם
ולחזיק ברבנות כמו הראשון אם הוא ראוי לכך, ואח"כ באותו
הגה' כתב (בשם הריב"ש) דצמקום שהחזיק לרב חפ"י הוחזק
מעצמו אין להורידו מגדולתו (וזה פשוט דהוחזק מעצמו אינו נקרא
כשרוב הציבור מוחים וגזרו בעלי זרע להעמידו כ"א בשלח יש
מוחים דהואיל דשתקו ולא מיחו אמרינן שתיקה כהודאה דמיא, ע"ל
ס"י קל"ח מ"ב צענין זה). ולכאורה דבריו סותרים (ור"ל דהריב"ש
והתה"ד פליגי בזה) וצ"ב לומר דמחלק דוקא להורידו מגדולתו
לגמרי אין יכולין מטעם מעלון בקודש, אבל אם ישאר לראשון ג"כ
שררה יכול השני ג"כ לזכות, וע"ע בשו"ת מטעם איש ח"מ ס"י ח"ת
שהגאון מקאסאנעין הביא ראיות ישרות לחילוק זה, ויע"ע בשו"ת
דברי חיים להגאון הלוסק"ד מסאנז צה"א יו"ד ס"י כ"א שהביא
בשם כנה"ג ג"כ לתרץ דברי הרמ"א בחילוק זה ועוד חילוקים וגם
הביא דברי הגאון מאו"ה"ג מרן הח"ס יו"ד ס"י ר"ל שהובא בפ"ח
יו"ד ס"י רמ"ה דעכשוו שמקבלין הרב כפועל ושכרו מחוספות גוטיין
כו' והשיג עליו מטעם דשכר הזה הוא דבר שלב"ל דהא החתמים
אין צעולם צעת שנתקבל לרב :

ולכאורה יש להעיר בזה השגה מדברי קצוה"ח שהובא לקמן
בפ"ת ס"י בנ"ב על הא שכתב הרמ"א מי ששכר פועל
ואמר לו ליתן לו חפץ זה בשכרו יכול ליתן לו אח"כ דמיו הואיל
ולא

ולא משך החפץ לא קנאו, ועלה כתב הנראה לו דה"ה אם הצטיה לשכיר בשכרו דבר שלב"ל כגון פירות דקל ולא אמר דקל לפירות נמי מחוייב ליתן לו שכרו דלא גרע מהצטיה לו חפץ דלא קנה החפץ ואפ"ה בדמיו מיהא מתחייב וא"כ ה"ה בדבר שלא בא לעולם. אמנם אחר העיון הוטב נראה דהא ליתא וראייתו של הקו"ח אינה ראיה דשאני התם גבי הצטיה לו חפץ שיבטו בעולם דמתחייב בדמיו משום דאיכא סברה לחייבו עפ"י מ"ש הר"ן רי"פ השוכר את הפועל לעשות וז"ל לא קנה שהרי לא משך אבל מ"מ נראה שחייב ליתן לו דמיו שהעפ"י שגוף הדבר לא נקנה מ"מ הרי מתחייב השוכר בשווי ששווייו בכלל עצמו הוא שהרי הוא לענין זה כשאר כל השוכרין שפסקו דמיה, וזה נראה לי עיקר העפ"י שהרשב"א ז"ל מספק בדבר עכ"ל. הרי דהטעם שצריך ליתן להשכיר דמי החפץ משום שהשוכר נתחייב בשווייו של החפץ ומה לו אם נתחייב סכום מעות או נתחייב שווייו של חפץ משא"כ איכא שלא הצטיה ליתן לו בשכרו אלא דבר שלב"ל יש לומר דכמו דאינו נקנה לו זה החפץ כן ה"כ גם דמיו אינו מתחייב דעל דבר שלב"ל אינו מתחייב גם בשווייו דהא כל כח ותוקף דשכר פעולה אינו אלא דלמיריה דזידה בלא קנין מהני כמו קנין גבי ממכרה וא"כ מאחר דקנין לא מהני כלל בממכרה בדבר שלב"ל אפ"י בקבל מעות מהלוקח לענין מי שפרע וכמ"ש בשו"ת בית יסודה סי' ס"ח הו"ד בשו"ת ויאמר ילחך ח"כ דקני"ה דמחזיר לו מעותיו ואינו מקבל מי שפרע והרי דדשלב"ג אינו נקנה כלל (אם לא בחיוב גופו ע"ד שכתב בסי' סמ"ך) ופטור מלקיים הצעתו כן ה"כ לא מהני הצעתו דשלב"ל בשכר פעולה לחייבו בדמיו וכמ"ש הרמ"ש שם והא שכר פעולה לא צעי קנין כו' משמע דעכ"פ לא עדיפא מממכרה בקנין:

ובן נראה קצת מדברי הגאון מהר"ם ריפ"א מה"ל בכורות ד"ה איברא דצריך להצון (לענין התנאי דצעד שכר ערחו יזכה בחלק הולדות) במ"ש שם וז"ל אלא עכ"ל לומר דמסתמא מקנה לו הבטחה לשוהה חלק בולדות כדון מוכר דקל לפירותיו כו' ואם איתא דלשכיר צעד שכר ערחו יתחייב בהצטיחו דבר שלב"ל עכ"פ בדמיו א"כ מאי הוכחה איכא לומר דמסתמא מקנה לו הבטחה כו' הא אפילו אם אינו מקנה לו הבטחה יתחייב ג"כ ליתן לו דמי הולדות ואשר ע"כ י"ל דמשו"ה כתיב הקלו"ה דבר זה בלשון ונראה יטן

ציון במישפטי

דיס לחלק בזה כמ"ש, ועוד הא המהר"ש צה"ח סי' כ"ב מסתפק גם צדן זה דהבטיח ליתן לו חפץ חס מתחייב מיהא בדמיו ונראה דס"ל בדעת הר"ן שהוא לא ס"ל בהרא"ש שפסק בן זחלע אלא דהר"ן נראה לו בן כ"ח להלכה וא"כ בנתי"ז יש לנו לומר הצו ללא לוסוף עלה גם דהבטיח לו דבר שלצ"ל (וע"י צס' כל החיים למתה"ש מערכת ה' דמ"ז ע"ב דגם בפוסקים אמרינן בן יצ"ע בראש משביר ח"א ח"י"ע סי' צ"ן מש"ב) ודלא כק"וה"ח דתפס למהר"ש שפעלס ממנו דברי הרא"ש והר"ן בזה, חדא שהוא דוחק גדול, זאת ועוד חפ"י חס נדחוק לומר בן עכ"פ יקשה לן ובי גם דברי הרמ"א בש"ש פעלס ממנו הא ודאי דא"א לומר בן על גדול הדור כמוהו :

בר קושטא קאמינא דית לחייבו ליתן לו שכר ערחו מטעם ללא גרע מהא שכתב הרמ"א צס"י רס"ד כל אדם שטובה

עס חצירו פעולה או טובה לא יוכל לומר בחנם עשית עמדי הואיל ולא לווייתך וא"כ כ"ש הכא, ואמנם איך שיהי עכ"פ הא ודאי שיכול לחזור בו מהבטחתו קודם שטובה לו הפעולה ולומר לו איני רוצה עוד בפעולותיך וביציותיך ובסדרך קידושך שקילא מיציותיך כהא דצ"ה דכ"ש פוקו ואמרו ל"י לאבא כ"י כניל ליישב דברי הגאון מסאנז, איצרא דהשגתו מהא דשכר הזה הוא דשלצ"ל יש ליישב עפ"י מ"ג צס"י כ"ב ור"י"ז צס"ג גדולי הפוסקים דס"ל דאף בצנינים דאין הקנין מועיל בהם ביחיד כגון דשלצ"ל יתקיים בליבור בלא קנין, ועוד דקנין מלך מנהג עדיף משאר קנינים ומועיל גם דשלצ"ל, אך המעיין שם בד"ח בנ"ף החבוזה וראה שהשכירות מחופות שכתב הח"ס ה"י בן המנהג גם בזמן הרמ"א ומקודם לו וכן מניטין כמבואר מהשגת הרמ"א צה"ח סי' קני"ד על הרעוב"ד פ"ד דצנורות במה שקרא תגר על רבני אשכנז ועכ"ז לא נחצו שאסור להשיג גבולו עכ"פ מטעם זה ה"כ ש"מ ללא ס"ל הא דהח"ס והנ"ל שהוא מטעם שכתבנו :

ובערתה נחזור למה שכתבנו בשם התשב"ץ והרד"ך בשם החוס' דמבואר להדיא משם דאם השני צא להטעם בשדרה

או במלוא און בזה הורה מקדובה מההכרח דה"י סבור רב אחא שיחזירו אותה ובהכרח לומר כהרד"ך שיהי שניהם ראשו ישיבה. ובטנין דיון שטעה צדן חס מסלקון אוחו ע"ל סי' קכ"ט ולקמן

ולקמן סיי ר"ל בהחזק מעצמו לענין צ"ד אציהן של יתומים מש"כ
יע"ש :

(ז) **סי' ד'** יכול כל אדם לעשות דין לעצמו כו' ועיין מזה לקמן
בסו' חכ"א ברמ"א שכתב וכן מי שהוא תחת רשותו
כו' רשאי להכותו כדי לאפרושי מאיסורא. וע"ע בשו"ת מהר"ל
דיסקין בדשומות קלרות מפסקים אות א' שכתב וז"ל פסקנו בהך
מערופיא או בהא דסו' רל"ז כיון דנקרא רשע עכ"פ יכול להכותו
בשעת מעשה להפרישו מאיסור לכל הדעות דלכאן ולכאן איכא פסולא
שאינו לריך לשלם עבור זה דיעבד, אך נסתפקנו בחזר והכחו וז"ל
ג"כ לריך לשלם דזה כדן עבד ואדרבה כמעט דומה למזזה בליח
צ"ד עכ"ל. ול"כ שיש להשיב ע"ז מסנהדרין דפ"ב דאם חזר וסרג
לפנחס אינו נהרג עליו והא אין לך אפרושי מאיסורא יותר מהא
דפנחס לזמרי שמותר להורגו בשעת מעשה ואפ"י לא הוי פנחס
כשליחא דרחמנא לומר הואיל שבדעות התורה עפ"י הל"מ מסיגי
הוא צא להרוג לזמרי לא יהא רשאי להורגו, אלא אמרינן דדינו
של פנחס כדודף והס"כ צ"ד אעפ"י שמותר להכותו כדי לאפרושי
מאיסורא עכ"ז לא הוי אלא כדודף ולא כשליח צ"ד :

(ח) **סי' י'** ברמ"א, והא דנקראים מוחזקים לגבי יהוד כו' ועי' בשו"ת
זר"א ח"מ סו' ז"ך שהאריך בזה והביא דעות הסוברים
דבזה"ל אף במסוס אין הרבים מוחזקים מטעם שאין הקהלות מחלקים
בין המסוס שהם לפדוע אל המלך ובין שאר המסוס בשביל הולאות העיר
אמנם דחה זה מהלכה, גם הביא דעות הסוברים דאפ"י במילי
דלא מסוס הוו הרבים מוחזקים ונתן טעם לסברתם וראוי
לדבריהם ועוד כתב שאפ"י היחידים הם יותר מעשרה אפ"י חשיבי
יחידים נגד הרבים התובעים אותם, ויע"ע בענין זה בס' ישרי
לב מעי ריש ובשו"ת מפיו אהרן דפ"ט ע"ב בשם סו' קנין פירות
וז"ל לענין אם נפל ספק בין יחיד עם רבים בהקהל אומרים כן
הוא המנהג והיחיד אומר אינו כן ויש דררא דממונא אין הקהל
מוחזקים ע"ש, ועוד ברמ"א סו' קנ"ה סע"י ג"כ לענין שצריך לסלק
הנזק תהלה והא"ל לדון עם הרבים ושם צממ"ע ס"ק מ"ט :

(ט) **סי' ה'** סע"י ב' אין קובעין זמן בניסן כו' ובפ"ת ס"ק ד'
שארין קובעין זמן לאצו הבן כל שמנה ימים וביום
שלאחריו, וע' בס' משב"ר מערכת ה' דלמנהגינו שמיחון הכסא
של

ציון במישפט

של אליהו עוד גי' ימים אחר המילה אין להזמין לדין צומים אלו והנה בכל אלו שאין להזמין מפני מדה שלהם אם הם התובעים והומרים שרולים להחזיק ל"ע אם הנחצט יכול לומר בזה מפני שיאמר הגב מרדתך לא תוכל לכוון בהחמת התי ועוד איך אפשר לך לומר אי אפשרי בתקנת חכמים בנקום שאתה חב לאחרים (דהנחת זמן גבי פרטון הוי רוח כמ"ש בסו' פ"ג סע"י ג')

והואיל שהחכמים פטרו אותך מלעמוד בדין אי אתה יכול לומר ה"ה בתקנת זו ועל סו' פ"ה וסו' פ"ז מ"ש בשם ביה שמואל ה"ה סו' לו :

(יו"ד) ה"י ואלו אין הדיונים יושבין בפחות משום פרוטה וצפ"ת בשם זרכ"י ד"ס להסחפק אם שני שותפין חצו לאיש אחד דחייב להם ממון שו"פ אי ב"ד נזקקין לזה והבוא ה"י ממ"ש מהר"י"ט בסו' ק"ה גבי שבעת השותפין דבעינן שיהא הטענה שתי כסף דאם שני שותפין חצו מהשלישי שתי כסף משביעין אותו ובסו' ל"ג סק"ד כתב להקשות על מהר"י"ט מב"מ דכ"ו אמר רבא ה"ה דאמרת בשלשה אינו חייב להחזיר לא אמרו אלא דלית ב"י פרוטה לכל חד כו' ומנכה קושיא זו חלק השער משפט על מהר"י"ט בזה ופסק דבעינן דוקא שיהי שתי כסף לכל אחד מהשותפים ולע"ד יש לחמוס על שער משפט דמגמרה דשבת ד"ג גבי ה"ה דבעינן שיעור אחד לכלם או שיעור לזה ולזה ופשוט הגמרא מדתניא השותפים שנגזו וטבחו חייבין ואמאי לבעי שיעור עביחה לזה ולזה וכתבו בחוס' שם אצל מגנזו דרישא לא מלי למפרך דהתם לא בעי שיעור דתשלומי כפל בכל שהוא דמשמע מזה דהו הוס בעי שיעור לתשלומי כפל הוס מלי להוכיח מכאן דשיעור אחד לכלם :

וכבר הביא ראוי זו למהר"י"ט בקונטר' דבר אליהו ד"ג שצ"ס משנת ר"א ח"ב והאמנם עמד גם לנגדו סוגיא דצ"מ הכ"ז שהיא לכאורה סתירה לזה ולמהר"י"ט וכתב ד"ס לחלק דשתי הווא דצ"מ דאין לכל אחד אלה פחות משו"פ ופחות משו"פ לא חביב ממון ולכך לא מלמדיפו אצל הווא דשבת ודמהר"י"ט ד"ס שו"פ לכל אחד וחזי להלמדיפו בה"ה הווא דאמרינן שיעור אחר לכלם וממון אחד הווא עכ"ד :

ור"ע נראה עוד לחלק דשתי מביב אצידה דדרשין (שם דכ"ז) אשר

אשר תאבד ממנו פרט לאבידה שאין בה שו"פ וא"כ מה לי אם שלטה שותפין אבדו שני פרוטות עכ"פ אשר תאבד לכל חד ליכא משא"כ בהא דאין יושבין בדון בפחות משו"פ דאינו אלא מלד דמלינו דפחות משו"פ לא מקרי ממון גזל ביהא בתורת השבה ח"כ אפשר לומר כיון דבין השנים תחובעין יש ממון נזקקין לדון. ותחזור לדבר דברי בקלרה כיון דלא למדו זה מקרא מפורש דאם תובע אחד לחבירו פחות משו"פ אין נזקקין לדון לו כ"א מלד הסברה דלא נקרא ממון וא"כ בשני תחובעין הא יש ממון, משא"כ השבת אבידה דתביב אשר תאבד וליכא ואין שיהי' בזה עכ"פ כל ישר בדעת יראה וישפוט משרים דאין בקושיא זו כח לדחות דברי מהרי"ט :

ועפ"י מה שכתבנו לחלק בדון בין השבת אבידה לדעלמא ישי' מיושב למה לי קרא דאשר תאבד לדרוש זה פרט לפחות משו"פ, וע"ע בפ"ה סו' רס"ב סק"א מ"ש בשם הלבוש ומ"ש עליו בצרכ"י, אמנם נעלם מהם דבשו"ת מגן שאול בלשונות הרמב"ם דכ"ה ע"א מביא קושיא זו בשם עין יהוסף על צ"מ וכתב עליו וז"ל ותמנהי על דברי הרב דלפי דבריו אפ"י משמעות דורשין ליכא בינייהו דבין למד ובין למד אשר תאבד משמע דלריך שו"פ בשעת אבידה ומלאהה שחהא שו"פ בשעת מליאה וא"כ מאי בינייהו עכ"ל. ומעתה דברי הלבוש נכונים בטעמו והוא טעם לשבח כדרכו דרך הקודם בכל ספריו להטעים דברי חז"ל בהשכל ודעת :

(יא) סי' צ"י סעי' ז' אסור לאדם לדון לנו שהוא אוהבו. ובפ"ה בשם צרכ"י דיש להסתפק אם יכול לדון לשני אוהביו או לשני שונאיו, וחידוש שנטלם מהפ"ה כי בשו"ת בשמים ראש כתוב להדיח דאסור בזה ובזה כו' ע"ש בסו' מ"ד :

(יב) סעיף י"ב כל דבר שיש לדיון גד הנאה כו'. עיין בזה בשו"ת מהריט"ץ סו' רי"א וע"ש עוד בסו' רי"ה שכתב וז"ל, ועל מה שטען שמה שקבל על עצמו שידון בפני חכם קהלם הי' קנין בטעות כי לא נהן אל לבו שהי' נוגע בדבר טענה הנשמעת היא כי לא רבים יחכמו ולא כו"ע גמירי לדעת שהחכם נוגע בדבר הוא ולכך קבלו, ומה שטוענין שאם הוא כן למה לריך קנין הרי יש להם הסכמה שהבא להוליא מידם ילך אל חכם שלהם הא לא אירי"א דיש לו להשיב שהגרך ליכול קנין לקבלו על עצמו

ציון במשפט

עלמנו אעפ"י שהם באים להוציא ממנו מחזקת היורש נמלא שהם הוצעים אותו ובכנו"ז לא תקנו ולא הסכימו שידונו צפני חכם קהלם כיון שבאים להוציא מיד אחר לכך הולך ליעול קנין במקבל על עלמנו אפ"י הוא הנחשב, אבל כל זה בחושבו שאינו פסול מן הדין אבל כיון שהוא פסול מן הדין שהוא נוגע בדבר אדעתא דהכי לא נטל קנין וזה פשיט. ומקבלים ממנו טענה זו כשיקבל חרם עליו שלא הודע אליו שהי' נוגע בדבר עכ"ל :

(ג) **ה"י** חי בעיף צי ברמ"א אין לדין אלא מה שעיני רואות והוא נגמרה סנהדרין ד"ו ע"ב ופירש"י ד"ה שעיני רואות לידון ויתכוון להוציאו לזקו ולאמיתו ושוב לא יענה, ועיין ברש"י חולין ד"כ ע"א ד"ה כתוב בה"ג כל היכא דצעי דדיקה כגון נפולה ושבורה ודרוסה דמתכשרי בצדיקה ה"מ בדורות קמאי דהוו בקיאי למיבדק אבל חנן לא בקיאי, ולי נראה דאין לדין אלא מה שעיניו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב אל השופט אשר כוי' והצ"י ביו"ד סו' ז"ן הביא דברי רש"י הללו וכתב עליו ד"מ וז"ל וכבר כתבתי לעיל דאין לנו סומכין על צדיקתו בדבר הדרך דדיקה כוי'. וז"ל או"ז אומר אני יצחק צ"ר משה הכה הגאונים שכתבו שאין לדין אלא משע"ר הוא רש"י ז"ל ולדורו כתב ולכיוצא בדורו שהיתה בהם תורה גדולה וברורה וחכמה יתירה כוי' אבל עכשיו שנחמטע התורה ואבדה החכמה משבה אני את העללים שלא יסמכו על חכמתן לבדוק ואל יורו אחרים להקל עכ"ל :

ורפ"י ד"ש חילוק בין הדורות לענין אין לדין אלא מה שע"ר א"כ גם הכא צדיני ממונות הי"ל לומר כן, אך כבר אמרו (יצמות דס"א) אין דנין אפשר משאי אפשר והכא גבי ממונות א"א בלי דבר זה אבל עכ"פ חוב גדול על הדין להיות מתון בדין ואם יש עמו צעיר גדול ממנו בחכמה שיבא נמלך עמו כמ"ש לקמן בסו' יוד סעי' צ' וע"ע בשו"ת אבן עזר למדן סו' חי על מי שדנוהו ובקש מהצ"ד הורנו מהיבין דכתובי וז"ל, פשיטא שבדורותינו אין להוציא ממנו מהנחשב כל זמן שיאמר הורנו מאיזה טעם דנחוי כוי' וגם הרב תה"ד בפסקיו סו' רנ"ה חושב עוצא על צ"ד מקולקלים כוי' ועל מ"ש בצ"ד מלפת הוי כצ"ד הגדול שאין כמוהו ואין שייך לומר הודיעני מאיזה טעם דנחוי שלמי יכול להראות אמינא אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר אם אומר יש חילול השם אעפ"י

אעפ"י שכבר מפורסם ואם לא אומר כבר רבו זוחויו הלכז וכל אחד יאמר אני ואפסי עוד איני לריך לומר מאיזה טעם ונמצא הבתי דינים מקולקלים ויוליחו מעות וגם יגדו למי שאינו ראוי כו' וע"ל ס"י י"ד שהבאתי דברי הריב"ש בזה :

(יד) **שם** סע"י ד' וריך שיסבול עורח הליבור כו'. ע"י בתוס' ירושלם שכתב ע"ז וז"ל וגם אין לו לעסוק במסחר כדאיתא בירושלמי סוטה פ"א הלכה ד' ע"פ ויטו אחרי הצלע וז"ל מצרכתא (ש"יורה בסחורה) היתה עוברת והיו מניחין לרכיבה של ישראל והיו הולכין עוסקין בפרקמטיא עכ"ל. ולע"ד יש לומר בזה כמ"ש בפסחי דמ"ו אין הכדון דומה לרא"י דמה דמיון יש מבני עלי שהיו שופטים על כל ישראל לדיין בעיר אחת ואדרבא יותר עוב שיעסוק במסחר מעט משיהיו עיניו לופיות להגדיל שכרו ולקבלת דורונות ועוד מהא דפי תפלת השחר שאמר ר"ג לר' יהושע שהי' אב"ד מכותלי ביתך כיכר שפחמי אתה ויע"ש בפירש"י, וע"ע בתשצ"ח"י"א ס"י קמ"ב שהביא מירושלמי שר"ג ה"י עושה מלאכת פחמון ר"ל מחטין ובלגנא ה"י עושה זה ואם האיסור הוא מפני עורח א"כ גם בלגנא הוא אסור אלא משום ציון הוא וא"כ דוקא מלאכה ובפרהסיא, וא"כ לעסוק מעט במסחר ע"ז אמר"י כי עוב תורה עם דר"א וגם הדיין נכלל בזה כמ"ל :

(טו) **ס"י** ע"י סעיף ה' הנוטל שכר לדון כו'. ובפ"ת סק"ט כתב הב"ח אם לקח בתורת שכר א"ל להחזירו דדוקא בלקח בתורת שוחד דאמרה תורה לא תקח כו' ובגליון ש"ע כו' דכל מקום דאמר רחמנא לא תעבד אי עבד לא מהני ואם הוא רק מהאי טעמא א"כ לפי מ"ש המל"מ בפ"ח מהל' מלוה ד"ה מי שהי' לו בשם מהר"ש יפה דרש"י וכן הרמב"ם ס"ל דהלכה כאב"י דמהני וע"ע בס' חק נתן צדיק תמורה דגם הטור ס"ל כן אפשר לומר דהלכתא כוותייהו ואינו לריך להחזיר. אמנם בשעה"מ פ"ג מה"ג דין י"ט בזה דהכתב גע בשבת האריך בדעת הרמב"ם בזה ודחה לדברי מהר"ש בשתי ידים ולפ"ז לא נשאר לנו אלא סברת החק נתן בדעת הטור, ומאחר שלא הביא דברי הב"ח הכז' י"ל שנעלמו ממנו ואלו ה"י רואה אותם ה"י חוזר מדבריו, ובכגו"ז נראה לומר דאפי' קי"ל לא מצי לטעון וחייב להחזיר השוחד שלקח לתקן המעשה האיסור שעשה :

ציון במשפט

(מז) **סי' י"ד** סעיף ו' לריך דיין להיות מתון בדיו, וכו' ממנה ריש אבות ויעיין במדרש שמואל שכח בשם ר' יצחק קארו (דודו של מרן הב"י) וז"ל ומיירי למנהג דיין שיהעבד עד שיראה איזה דיון יסוס. אי נמי מדבר דיין עלמו כשרואים למנותו לה יהי שם ושמה אלא לא תהי דיין אם תוכל עד שיפלירו מנך מאוד. אי נמי מדבר בצעלי דויין בלא ימארו ללכת לפני דיין אלא הם ציניהם יתפשרו באהבה ואם לאו יבקשו אם או קרוב שיפטר ציניהם כי הכולכים לפני דיין כבר הם כשנאים זה את זה כו'. והריעצ"א כתב הו ממנויס דין כמו נתינים כלומר הו צעיניכס כאלו אתם נתינים דין וכמו שאם אתם הייתם עומדים דין תדקדקו בו כדי שתהיו יולאים זכאין דין כך כשיעמדו אחרים לפניכס דין תדקדקו בו ותזכו למו שהו זכאי ותחייבו למו שהו חייב עפ"י דין ועפ"י האמת עכ"ל. וע"ל סי' ג' מ"ש בענין מינוי דיין באריכות וע"ע דין דסעיף ג' כי רבים חללים הפילה כו' בשו"ת אבקר למרן סי' ר' ור"א שהאר"ק בזה ובציאור דעת הרמב"ם צפ"ה מהי ת"ת שלא הביא החילוק צין ארבעים לפחות מארבעים וצין שוין להיכא ביש גדול ממנו ועש"ב :

(יז) **סי' י"א** סעיף א' ברמ"א מו שקבל כו' והזמיתוהו ולא בא כו' לענין המחלוקת של הב"ש עם הב"ך שהוצא צפ"ת סוף ד' ע"ל סי' ע"ה מב"ב בשם בית אברהם ומ"ש להשיב עליו :

(יח) **סי' י"ב** סעיף י"א אם ראובן הפחיד את שמעון למסרו לאנס כו' ועשו פשרה כו'. וצפ"ת ס"ק פו"ב ליון לעיין במהריב"ל הו"ד בת"כ סי' פ"ו דהביא שם דעות הסוברים דעבד איניש גזים ולא עבדו, ועיין בשו"ת נדב לב ה"מ סי' ל"ח שכח צענין זה וז"ל הא דאמרין דהפחדה לא הוי אונס היינו במקום דלא צרי הזיקא דלא כל היורדין לדון בעב"ג מפסידין ואפשר יזכה דין אצל אם התציתה שציניהם גלוי ומפורסם דציניהם יפסיד בודאי היפך דתינו אין ספק דהוי פשרה באונס וכמ"ש המצוי"ט וז"ל ה"ג סי' רכ"ז ומארי"ע ה"מ סי' צ"ן והכא נמי צ"ד אם הוי מתדיין לפני הקונסול כאשר כבר הלך ונתרעם שם הרי צרי הזיקא וכיון שמהמת פחד זה הוכרח להתפטר ודאי לאין תפיסתו מועיל לו דהוי תפיסה ע"י גויס וחייב להחזיר המעות ולעמוד דין

בדין לפני צ"ד וחזקה הנחצב דמשיקרה במקומה עומדת דהוא המנוחזק ובגון דא אין ספק דעל רבני גאוני הדור מחוייב לכוף כהגמון דאבו להביב את הגזילה של המעות שלקה מן הנחצב עפ"י דעת הצידורין ויתדיונו בפני צ"ד הלדק ואינו יכול למעון שום טענת קי"ל בהפיסתו והנחצב הוא המנוחזק כמ"ב, עכת"ד, וע"ש עוד צסי מ"ס מ"ש צט"ט שו"ת פני משה ח"ג סי' כ"ח ומ"ש לחלק בדבריו וע"ש בענין זה אם הפחדה כזה הוא אונס בשו"ת עולת איש הלי שותפות :

(יט) **סי' י"ג** סעיף ב' לפיכך אין כותבין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר הסופר. עיין בשלה"ג לכתרה על דקס"ז וז"ל וכן כל מעשה צ"ד כגון שומת הנזקין ושומת החבלות והמציים והמחציים אין כותבין אלא מדעת שניהם ושניהם נותנין שכר הסופר ואם אמר אחד לחבירו לכתוב שנים וכל אחד יתן שכר לעצמו אין שומעין לו אלא די בשטר אחד ויהי ביד הדיין עד שיגמר הדין. ונראה שלא נאמר כן אלא בשטר מעשה צ"ד העומד ביד צ"ד עד שיגמר הדין אבל שטר העומד לזמן מרובה כגון שטרי אירוסין כו' אם רצה כל אחד שטר לעצמו הרשות בידו כו' ולא אמרו הסתן נותן שכר בשטרי אירוסין והמקבל נותן שכר בשטרי אריסות וקבלנות אלא כשיהי' זו זכות הסתן וזכות המקבל בלבד או שיהי' זו זכות שניהם ונתרלו להניחו ביד נאמן עכ"ל. וע"ש בהקדמה לשו"ת דגל מחנה אפרים שהביא כמה חלוקי דינים בענין דנא דשכר הסופר על מי לשלם ולענין שכירות הצוררים כמה רש"אין ליקח ואם אוהב ושוגא פסול וכן לשמוע יחידי דברי צ"ד, וע"י בזה בשו"ת פנמי"א ח"ב סי' קנ"ט :

(ב) **סי' י"ד** סעי' א' ואם אמר כתבו לי מאיזה טעם דנתוני. ע"ל סי' חו"ת מט"ב שו"ת אצק"ר וע"ש שהאריך בזה והביא דברי הריו"ש סי' טע"א שכחב משרבו זוחי הלב כו' וגם בשרידים גברה החנופה ובעמותו כמעט כילוו בלדק בהגבורת חנופה וגלוח או שכחה וטעיה, וידוע לכל משכיל שיותר ויותר מהשוחד מעור עיני פקחים הנלחון והחנופה כדכתב הרמ"ש צפי זה צורר וז"ל האוהב והשוגא כו' ודמי לוי לא חזי לוי זכות כי ענין זכות והחובה מבצבצין באדם בלא כוונת רשע עכ"ל, וכיון שבאלה אדם חוטא ולא לו ובלא כוונה לריד ריחוק וסיוג טפי ובל ואמרו זכותי לבי כו' וע"ש :

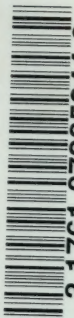
סימן

ציון במשפט

(כא) **ס"י** ע"ו סעי' ה' חבל לרוך להקדים דין של ה"ח וכן מלוא עליו להפוך בזכותו. עיין בפ"ת מ"ש בשם הגאון אורי השבנו לחלק בין דברים שהם רק לכבודו ולהג"ה מאחרים ממון כגון קנס לומר דהכח כ"ו וצ"ח דברים דאיכא בהם פסידא לת"ח ו"ע כ"ו מדברי הנמוק"י על דקמ"ד (בה"ח דינא שכתב ה"ע לקמן ס"י דפ"ו בלחוד מהאחים בלקח מעות לסחורה אם הוא ת"ח גדול שאין מניח תורתו שעה אחת) שכתב שם וז"ל וגרסה לי דעכשו בזמנינו אין לנו רלוויין וחשובין כדכ ספרה ודין לורבא מרצנן שום לדין אחרים וכי האי גווגא כחצו המפרשים ז"ל גבי התן פטור מק"ש וכן צענין פיטור התפלה עכ"ל. ואם איתא לחילוק הכז' מאי ראי' מק"ש ותפלה דליכא פסידא לדין סחורה דאיכא פסידא, ברם י"ל כיון דחזיקן למגן בכלן בדין סחורה פסק דלא כהנמוק"י ובק"ש ותפלה ס"י עי"ן סעי' ג' לא חילק בין לורבא מרצנן לאחרים ש"מ דס"ל דהרא"י של הנמוק"י ג"כ אינו ראי' אלא דס"ל דיש לחלק בין דין סחורה לדין ק"ש ומש"ה אינו קשה אם מראייתו יש סתירה לחילוק זה. אך לדין לפי מ"ש הסמ"ע בס' דפ"ו סק"ו: דד"מ מסוּק כדעת הנמוק"י יש לומר דחילוק של הגאון הכז' לא ס"ל דמאחר שהסכים לדין מסתמא ס"ל דראייתו נכונה ומראייתו נשמע דאין לחלק בזה כמ"ש :

(כב) **ס"י** י"ז ולא יכתוב שום חכם פסק לאחד מצעלי דינים בדרך אם כן כ"ו הריב"ש ס"י קט"ט. ע"י צה"ק דברי מרדכי ס"י ח"ת שהבאתי מהרצ"ה שו"י היתר לזה במקום מלוא וכו"ג כדומה לזה, ואעתיק מעט ממ"ש שם וז"ל בשו"ת מהרשד"ם ו"ד ס"י ק"י"ב כתב דכל זה אינו אסור אלא צמיו שמקובל לדון בין שני הלדדים חבל בדרך שאלה לית בזה איסור, ומדת חסידות שלא להשיב צענין ממון ללד אחד, ובשו"ת המצוי"ט ח"ב ס' כ"א כתב גם כ"י אין מן הראוי להשיב עד שיסי' נדרש משני הכתות מתרי עעמי שכתב הריב"ש בס"י קט"ט עכ"ל נהגו המורים כשהמקום רחוק להשיב ואינם חוששים לכבודם אם הסתר התשובה מפני חילוף העטמות גם כזהרים בדבריהם שלא ינמדו מתוכם לשקר, ובשו"ת עב"ה"ג ס"י מ"ד כתב מן הידוע שאין להשיב על דיני ממונות ללד אחד אונס כאלה ראייתו הוכח שמלאו איזה סיבה ועילה השיבו ובהיות גם אני עילה מלאתי שהדבר נוגע ליתומים קטנים ע"כ אמרתי להשיב

10
8
13

3 1761 07285944 0

BM
521
L8